

Ook ik heb recht op vrije tijd...

TOM MAECKELBERGH

“Mijn dochter zou graag iets doen in haar vrije tijd. Ze heeft echter wel het syndroom van Down. Weten jullie waar zij terecht kan?”

“Mijn zoon heeft er enkele jaren KSA opzitten. De jongste tijd lukt het echter niet meer zo goed. Zijn autisme is een té groot probleem geworden. Weten jullie een oplossing?”

“Hoi, ik ben leider bij de Chiro. Eén van onze nieuwe gastjes heeft een verstandelijke handicap. We weten niet zo goed hoe we daarmee moeten omgaan? Nu kunnen we wellicht een aantal activiteiten niet meer organiseren? Weten jullie raad?”

“Ik ben verantwoordelijk voor de lokale kinderopvang van de gemeente. We zouden onze kinderopvang ook graag voor kinderen met een handicap openstellen. Kunnen jullie ons hierbij helpen?”

Dit zijn slechts enkele van de vele vragen die het vrijetijdsteam wekelijks krijgt. De ene vraag al complexer dan de andere. Ongeacht de graad van complexiteit zijn het echter stuk voor stuk vragen die duiden op drempels in onze huidige samenleving. Drempels die ervoor zorgen dat kinderen, jongeren en volwassenen met een handicap het niet eenvoudig hebben om hun plaats in de samenleving op vlak van vrije tijd in te nemen.

Anderzijds zijn het ook stuk voor stuk hoopgevende vragen: er is blijkbaar een groeiende aandacht voor deze drempels. Men wil er zich niet bij neerleggen, maar durft de vraag te stellen. Men gaat met andere woorden actief op zoek naar een oplossing. Het is niet alleen de persoon met een handicap zelf, vaak met ondersteuning van zijn of haar netwerk, die op zoek gaat. Evenzeer streeft ook de organiserende partij (KSA, krachtbalclub, dansschool,...) – deels gestuurd door het beleid (cfr. jeugdwerkbeleidsplan), deels spontaan - naar een gelijkwaardige vrijetijdsparticipatie van personen met een handicap.

Ook hoopgevend is dat mensen in hun zoektocht de weg naar de doelgroepsspecifieke vrijetijdsorganisaties weten te vinden, wat er op wijst dat ze hoop en geloof hebben

in de ervaring en know-how van deze organisaties. Blijkbaar hebben deze organisaties zich doorheen de jaren met weliswaar bijzonder beperkte middelen, maar vooral met heel wat werkkraft en gedreven door idealisme zich weten te ontwikkelen en te profileren als potentiële hulpbronnen, katalysators en/of bondgenoten.

Wat heeft Oranje te bieden?

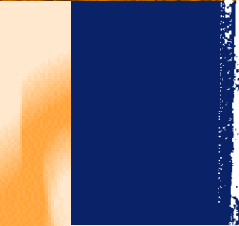
Ons dienstverleningsaanbod op vlak van vrije tijd wordt gekenmerkt door twee centrale doelstellingen:

- het uitbouwen van een eigen vrijetijdsaanbod.
- bouwen aan een toegankelijke samenleving (op vlak van vrije tijd)

Gestart vanuit verontwaardiging

Het doelgroepsspecifiek vrijetijdsaanbod kende zijn oorsprong in het midden van de jaren '60, toen een moeder van een kind met een handicap geen jeugdbeweging vond waar het terecht kon. Tientallen keren deed ze haar verhaal, maar telkens stootte ze op een njet, tot ze uiteindelijk gehoor kreeg bij onze stichter. Die man maakte een einde aan de bijna hopeloze zoektocht van de vrouw door een werking tot leven te wekken waar ook haar dochtertje terecht kon. De kinderen droegen er een oranje sjaaltje als herkenningsmiddel, wat meteen de geboorte van vzw Oranje en haar naam betekende. Ontsproten uit een erg kleinschalige jeugdbeweging is Oranje in een viertal decennia uitgegroeid tot een organisatie die zich niet alleen op het levensdomein 'vrije tijd' concentreert, maar die ook personen met een handicap op weg wil helpen binnen de levensdomeinen 'werken' en 'wonen'.

Ook het eigen vrijetijdsaanbod zelf kende doorheen de jaren een sterke evolutie. Steeds **gestuurd door de concrete vragen** van personen met een handicap, ontwikkelde het vrijetijdsaanbod zich tot een **aanvullend aanbod**

op het reeds bestaande, reguliere vrijetijdsaanbod. Een aanbod dat er specifiek maar daarom niet exclusief is voor kinderen, jongeren en volwassenen met een handicap die hun plaats niet vinden in het bestaande vrijetijdsaanbod^[1].

Dit doelgroepspecifiek aanbod blijft sowieso een noodzaak, zolang het bestaande vrijetijdsaanbod niet 100% toegankelijk is – zowel fysiek als mentaal – voor personen met een handicap. En zelfs dan blijft het maar zeer de vraag of het überhaupt wenselijk is dit aanbod te schrappen. De ernst van een handicap, het belang van een vriendenkring en/of een specifieke vrijetijdsnood zijn immers ontegensprekelijke factoren die duidelijk maken dat de nood aan een doelgroepspecifiek aanbod wellicht nooit zal verdwijnen.

Daar staan we voor

Het doelgroepspecifiek aanbod wordt gekenmerkt door een aantal basisprincipes, die wij erg waardevol en noodzakelijk vinden bij de realisatie van onze kernopdracht (bouwen aan een samenleving waarin ook personen met een handicap een volwaardige plaats hebben).

a] Fun, amusement

Het begrip 'vrije tijd' herbergt twee kernelementen: ontspanning en vrijwillig karakter. Indien één van deze twee elementen ontbreekt, wordt de activiteit/bezigheid door de persoon in kwestie niet als vrije tijd ervaren.

Fun, amusement, ontspanning is dan ook een aspect dat onze continue aandacht verdient.

We streven er dagdagelijks naar dat onze verschillende vrijetijdsactiviteiten een hoge X-factor kennen, dat de honderden deelnemers aan onze verschillende vrijetijdsactiviteiten steeds met een zo bevredigend mogelijk gevoel huiswaarts kunnen keren.

b] Inspraak

Naast ontspanning moet vrije tijd dus ook een vrijwillig karakter hebben. In hun vrije tijd moeten mensen steeds kunnen doen wat ze zelf willen. Of anders gezegd: wat iemand in zijn of haar vrije tijd doet, mag niet opgelegd worden.

Daarom vinden we het belangrijk dat deelnemers – zonder hiertoe verplicht te worden! – de activiteiten waaraan ze deelnemen steeds mee kunnen helpen uitbouwen (welke activiteit, welke tijdstippen, welke afspraken, ...).

Hiertoe worden zowel formele (bv.: inspraakvergadering, ideeënbus, evaluatie-systeem, ...) als informele (bv.: losse babbel met deelnemers en netwerk) kanalen gecreëerd.

Dit inspraak-element is niet alleen relevant om de vrije-

tijdsactiviteiten mee te helpen uitbouwen. We zijn ervan overtuigd dat inspraak binnen het domein vrije tijd nog meer (fundamentele) mogelijkheden biedt.

Veel kinderen, jongeren en zelfs volwassenen met een handicap krijgen minder mogelijkheden dan hun leeftijdsgenoten om zelf keuzes te maken, om zelf een mening te vormen en die ook te uiten. Nog te vaak nemen we – met de beste bedoelingen – beslissingen in naam van de persoon met een handicap.

Willen mensen met een handicap ook aan het reguliere vrijetijdsaanbod kunnen participeren, dan zal het belangrijk zijn dat ze hun eigen mening kunnen geven, dat ze zelf kunnen aangeven welke ondersteuningsnood ze nodig hebben.

c] Emancipatie

We zijn ervan overtuigd dat het domein 'vrije tijd' dé ongedwongen experimenteerruimte bij uitstek is.

Een experimenteerruimte waarbinnen je met vallen en opstaan kan bouwen aan je eigen meningsvorming, aan het maken van je eigen keuzes, kortom een ruimte waarbinnen je op zoek kan en mag gaan naar jezelf.

De vaardigheden die binnen de vrije tijd aangeleerd en aangescherpt worden, worden (on)bewust ook meegenomen naar andere levensdomeinen (wonen, werk, ...). Zo staan mensen in die levensdomeinen dankzij hun vrijetijdservaringen ook een stukje steviger.

Maar er is meer. Vrije tijd als ongedwongen ruimte zorgt ervoor dat het netwerk bepaalde eigenschappen of kwaliteiten bij de persoon met een handicap gaat ontdekken, waar het voordien geen weet van had of zich niet bewust van was. Het zorgt ervoor dat bepaalde zaken, die men nooit voor mogelijk hield, toch plots haalbaar worden (bv.: een zoon in de plaatselijke fanfare, een dochter in de lokale toneelvereniging, een zoon als begeleider op het speelplein, ...).

d] Doorbreek de onwetendheid

Ondanks het feit dat het eigen aanbod in eerste instantie bedoeld is voor personen met een handicap, staat elk vrijetijdsproject ook open voor kinderen, jongeren of volwassenen zonder handicap. Meer nog, we gaan dit zelfs stimuleren. We streven – zeker met betrekking tot de kinderprojecten – steeds naar een gezonde mix van zowel

[1] Tidé, het tweemaandelijks vrijetijdsboekje van Oranje, biedt een duidelijk overzicht van het eigen activiteitenaanbod.

deelnemers met als zonder handicap. Waarom? Om de simpele reden dat apartheid onwetendheid in stand houdt en zo vlugger bijdraagt tot etikettering en/of sociale uitsluiting. De beide doelgroepen apart houden, zorgt ervoor dat ze een verkeerd beeld krijgen van elkaar. Wanneer kinderen zonder handicap van jongsaf aan ongedwongen samenspelen met kinderen met een handicap, leren ze hen in de eerste plaats kennen als persoon. Iemand die veel meer is dan die handicap alleen, iemand die zijn zwakke, maar ook zijn sterke, positieve punten heeft. Wanneer ze dit beeld dan later meenemen naar hun 'volwassenenwereld', dan zullen heel wat drempels, die personen met een handicap beletten om op een gelijkwaardige manier aan onze samenleving deel te nemen, quasi vanzelf steeds meer afbrokkelen.

e] Vrijwilligers: de volwassenen van morgen

Zonder de medewerking van honderden enthousiaste en gemotiveerde vrijwilligers zijn projecten als onze speelpleinwerkingen, clubwerkingen, jeugdateliers, vakantie-reizen, Café Alloo Alloo, ... niet mogelijk.

Ook hier is de maatschappelijke meerwaarde weer dubbel. Niet alleen kunnen honderden kinderen, jongeren en volwassenen met een handicap dankzij deze vrijwilligers deelnemen aan de diverse vrijetijdsactiviteiten, ook biedt het voor vrijwilligers, naast een leuke en zinvolle vrijetijdsbesteding, kansen tot persoonlijke verrijking.

Als vrijwilliger krijg je immers de mogelijkheid om in teamverband het mede-eigenaarschap op te nemen van een vrijetijdsproject. Dat heeft ongetwijfeld een invloed op je attitude, je arsenaal aan vaardigheden, je persoonlijke waarden,...

Het merendeel van onze vrijwilligers zijn jongeren, de volwassenen van morgen dus. Zij zijn het die straks onze samenleving verder uitbouwen. Het is dus belangrijk dat zij een goede en correcte basis meekrijgen.

Als zij dus aan de slag gaan met mensen met een handicap en hiertoe ook voldoende gecoacht en gevormd worden, dan krijgen ze een genuanceerder beeld van mensen met een handicap. Het beeld dat iemand met een handicap inderdaad zijn beperkingen heeft, maar daarnaast ook heel wat mogelijkheden. Het beeld dat een handicap eigenlijk gewoon maar een persoonskenmerk is, een persoonskenmerk zoals geloofsovertuiging, seksuele geaardheid of zelfs haarkleur er ook een is.

f] Gezinsondersteunende functie

Het doelgroepspecifiek vrijetijdsaanbod biedt voor heel wat ouders van kinderen met een handicap, naast een leuke vrijetijdsbesteding, ook een vorm van opvang. Vaak kunnen ouders, onder meer door de lange wachtlijsten, nergens terecht met hun zoon of dochter. De diverse vrijetijdsactiviteiten kunnen dan in dat opzicht als een tijdelijke verademing fungeren.

Ook blijkt vrije tijd een erg laagdrempelig domein te zijn waar dieperliggende vragen (bv.: rond wonen, seksualiteit, tegemoetkomingen, ...) langzaam kunnen rijpen en ongedwongen en niet geproblematiseerd gesteld kunnen worden.

De stap naar een sociale dienst bijvoorbeeld is soms te groot. Vrije tijd kan dan als tussenschakel, als opstap fungeren.

Soms blijkt er achter een op het eerste zicht vrij duidelijke vrijetijdsvraag ook een veel complexere vraag te steken. Hier zorgzaam en ondersteunend mee omgaan vraagt een specifieke vaardigheid, die de 'gewone' vrijetijdswerker niet echt hoeft te bezitten.

Bouwen aan een toegankelijke samenleving

De dienstverlening van het vrijetijdsteam gaat verder dan het organiseren van enkel een doelgroepspecifiek vrijetijdsaanbod.

Wanneer we de vrije tijd van personen met een handicap willen ondersteunen en dus werk willen maken van een volwaardig vrijetijdsaanbod voor hen, dan moeten we ook de hindernissen binnen het reguliere vrijetijdsaanbod proberen weg te werken. Anders gezegd: personen met een handicap moeten dezelfde keuzemogelijkheden hebben als personen zonder handicap om hun vrije tijd te organiseren. Pas dan kunnen we spreken over gelijkwaardigheid. Op dit ogenblik zijn personen met een handicap nog te veel aangewezen op het doelgroepspecifieke aanbod.

Deze doelstelling mag niet gezien worden als een streven om zoveel mogelijk mensen met een handicap een plaats te geven in het reguliere vrijetijdsaanbod maar eerder als een streven naar dezelfde keuzemogelijkheden. De persoon met een handicap moet zelf kunnen

bepalen hoe en waar hij zijn vrije tijd zal doorbrengen. Kiest hij voor de KSA naast zijn deur, oké. Kiest hij, bijvoorbeeld omwille van zijn vrienden, voor het jeugdatelier van Oranje, geen probleem. Alleen moet hij kunnen kiezen voor de KSA, iets wat vandaag nog niet altijd mogelijk is.

Het vrijetijdsteam probeert werk te maken van het wegwerken van die hindernissen door het aanbieden van vorming en ondersteuning aan externe organisaties maar ook door het prikkelen en inspireren van het beleid op zowel gemeentelijk, provinciaal als Vlaams niveau.

Vorming- en ondersteuning

Naast het uitgebreid coachen en vormen van de honderden vrijwilligers die meewerken aan de diverse vrijetijdsprojecten van Oranje zelf, wil het vrijetijdsteam haar ervaring en know-how ook delen met externe organisaties (speelpleinwerkingen, jeugdbewegingen, sportverenigingen, kinderopvangen, scholen, ...). Daartoe ontwikkelden wij een kant en klaar vormingspakket, bestaande uit zowel denksessies (bv.: leefwereld van personen met een handicap, hoe omgaan met moeilijk gedrag,...) als doe-sessies (bv.: spelenderwijs leren hoe je spelen eenvoudig kan aanpassen, zodat ook kinderen met een handicap kunnen meespelen,...). Ook ontwikkelt het vrijetijdsteam sessies op maat en is er de mogelijkheid om een langdurig ondersteuningstraject aan te gaan ^[2]. Elke vraag mag en kan dus gesteld worden.

Dit vormings- en ondersteuningsaanbod is in de eerste plaats gericht op sensibilisering. Toch hopen we dat die prikkel ook aanzet tot actie, tot het volledig toegankelijk maken van de organisatie, zodat ook personen met een handicap voortaan de keuze hebben om hun vrije tijd binnen die bepaalde organisatie door te brengen. Ook hierbij kan de ondersteuning van het vrijetijdsteam ingeroepen worden.

Conclusie: appèl voor een verantwoord overheidsbeleid!

Het vrijetijdsteam van Oranje staat met de beide voeten dagdagelijks in de praktijk, dichtbij de doelgroep zelf. Ons team hoort continu de verzuchtingen, frustraties, wensen en verbeteringsvoorstellen, rechtstreeks uit de mond van de persoon met een handicap en zijn netwerk.

Het team ziet het dan ook als haar taak om als spreekbuis van de persoon met een handicap en zijn netwerk te fungeren, en er voor te zorgen dat bij elke beleidsbeslissing ook rekening gehouden wordt met hun noden, wensen en verwachtingen.

Het gaat echter verder dan enkel die voelsprietfunctie.

Het prikkelen, inspireren en uitdagen van het beleid wordt vooral gestuurd vanuit onze kernopdracht: bouwen aan een samenleving waarin ook personen met een handicap op vlak van vrije tijd een volwaardige plaats hebben.

We willen het beleid onze visie hiertoe – gegroeid vanuit onze dagelijkse ervaringen op het veld – voorleggen. We streven er naar dat het domein ‘vrije tijd’ met betrekking tot personen met een handicap een waardige en correcte plaats krijgt binnen het beleid.

Dit is echter geen makkelijke taak. Al te vaak wordt de meerwaarde van doelgroepspecifieke vrijetijdsorganisaties zwaar onderschat, door bijvoorbeeld nog maar eens een ernstige hap van het nu al veel te kleine werkingsbudget weg te nemen, of door een overheveling te maken naar een ander beleidsdomein waar het op dit ogenblik gedoemd is om niet tot zijn recht te komen en op termijn zelfs helemaal te verdwijnen (cfr. de overheveling van vrije tijd vanuit het Vlaams Fonds naar het beleidsdomein ‘Cultuur’).

Het lijkt alsof men vergeet welke maatschappelijke meerwaarde doelgroepspecifieke vrijetijdsorganisaties wel hebben en welke resultaten ze doorheen de jaren al wel bereikt hebben. Het lijkt alsof men vergeet dat we al een heel eind op weg zijn, maar dat er een nog veel langere weg af te leggen is. De ervaring, know-how en expertise van de doelgroepspecifieke vrijetijdsorganisaties is een absolute must, wil men überhaupt het einde van de weg kunnen bereiken.

Men vergeet blijkbaar dat de nood voor een ruim doelgroepspecifiek vrijetijdsaanbod steeds zal blijven bestaan en dat het organiseren van een dergelijk aanbod bovendien meer tijd, energie, geld en ondersteuning vraagt dan het organiseren van een regulier vrijetijdsaanbod.

Men vergeet blijkbaar dat wat het vrijetijdsteam van Oranje doet – en met hen nog tal van andere doelgroepspecifieke vrijetijdsorganisaties – meer is dan enkel vrijetijdsmaterie. Het gaat ook om een flinke brok welzijnsmaterie en het verdient het ook om op die manier door de overheid ondersteund te worden.

Men vergeet blijkbaar dat wanneer doelgroepspecifieke vrijetijdsorganisaties verdwijnen, koning onwetendheid weer kan opduiken en welke de gevolgen daarvan zijn.

Vanuit het respect voor elke mens kunnen we dit niet laten gebeuren en zien we het als onze maatschappelijke opdracht om het beleid te blijven uitdagen tot het waardig en correct benaderen van het levensdomein ‘vrije tijd’ met betrekking tot personen met een handicap.

We hopen nog lang te kunnen blijven streven, vechten, botsen en... doorbreken.

[2] Het volledige vormings- en ondersteuningsaanbod kan opgevraagd worden via vrijetijd@oranje.be